

МОВА КЕЧУА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено походження та особливості мови кечуа. Проаналізовано сучасний стан розвитку мови.

Ключові слова: мова кечуа, автохтонна мова, іспанська мова.

Abstract

The origin and peculiarities of the Quechua language are studied in the article. The modern state of the language development is analyzed.

Keywords: the Quechua language, autochthonal language, the Spanish language.

Офіційною мовою Еквадору є **іспанська (кастільська)** — розмовляє 93 % населення країни. Інші поширені мови: кечуа – 4,1 %, інші індіанські мови – 0,7 %, іноземні мови – 2,2 % (оцінка 2016 року). Мови **кечуа** і **шуар** використовуються для міжетнічного спілкування, різноманітні індіанські мови визнані офіційними на місцевому рівні.

Значна частина населення країни двомовна. Так, багато іспаномовних еквадорців знають ще й мову кечуа, а індіанці кечуа часто володіють ще й іспанською. В місцевому розмовному діалекті іспанської багато слів з мови кечуа. Кечуа також використовується в деяких районах в школах, на ньому видається література, виходять в ефір радіо- та телепередачі.

Кечуа – найпоширеніша автохтонна мова південноамериканського континенту, особливо в західних регіонах Південної Америки. Займає четверте місце в Америці за кількістю носіїв: за нею йдуть **гуарані й аймара**. Конституції Болівії, Еквадору та Перу стимулюють і поважають автохтонні мови, серед яких мові кечуа надається статус другої державної після іспанської. Багато вчених заперечують твердження, що кечуа – це одна мова, вважаючи, що кечуа – це сім'я мов, як, наприклад, китайська мова. SIL International характеризує кечуа як макромову. В Еквадорі мова кечуа використовується в Андах, точніше у місцевостях, де осідають індіанські товариства [2].

Вперше в друкованому вигляді мова кечуа з'явилася у 1560 р. у формі словника, складеного Домінго де Санто Томасом. Інші ранні тексти містять збірники церковних гімнів Крістобаля де Моліни і виклад основ мови кечуа Хуардо Паломіно.

Мова кечуа виникла на території сучасного Перу (в регіоні Куско) в результаті розвитку багатьох місцевих ідіалектів, і в імперії Інків була мовою загального спілкування. Після появи іспанців в 1572 році мова кечуа зберігла свою популярність і вживалась католицькими місіонерами для навернення індіанців до християнства. Незважаючи на її важливість для населення, публічне вживання кечуа було заборонене в Перу після повстання Тупака Амару II у XVI ст. Через це кечуа повільно була витіснена з міст і є більш вживаною в сільських регіонах.

Для передачі повідомлень у межах своєї імперії інки використовували особливу систему *стос*, яка представляла мотузкові сплетення з вузликами. Кількість і форма вузликів, а також колір мотузок нагадували посланцям про зміст повідомлень. У недавніх дослідженнях передбачається, що система *стос* використовувалася не лише в якості мнемонічного прийому, але також для запису фонетичної транскрипції мови кечуа.

Традиційно (після появи класифікацій американця Гері Джона Паркера в 1963 році й перуанця Альфредо Тореро в 1964 році) кечуа розділяється на дві групи діалектів: кечуа I, або кечуа Б, або вайваш (кечуа Waywash); і кечуа II, або кечуа А, або уанпуна (кечуа Wanp'una). Ці діалекти досить сильно відрізняються один від одного й нерідко вважаються різними мовами [2].

Мапа мов світу являє собою строкату клаптикову ковдру. Від крайньої Арктики до віддалених поселень чорної Африки у світі розмовляють більш ніж 6000 мовами. Проте за даними ЮНЕСКО, якщо нічого не робити для їх захисту, половина мов зникне до кінця поточного століття. Саме мова кечуа зараз перебуває під загрозою зникнення.

В регіоні Анд Південної Америки боротьба однієї конкретної мови може надати потенціальні уроки для інших мов, яким загрожує небезпека зникнення. Мова кечуа з америндської макросім'ї використовується на території, яка простягається по землям південної Колумбії, Еквадору, Перу, Болівії, Чилі і Аргентини. Її історія нараховує 2000 років, вона була основною в імперії інків, і

сьогодні використовується більшою кількістю людей (приблизно 13 мільйонами), ніж будь-яка інша мова корінних народів у всій Америці.

Проте, на відміну від багатьох інших мов, кечуа знаходиться під загрозою. В деяких місцевостях вона зникла повністю. Одна така місцевість – гірська провінція Уарочірі в департаменті Ліма, Перу.

Історія кечуа довга, її траєкторія різноманітна. За оцінками історичних лінгвістів, вона народилась в маленькій області в центральних Андах, на території сучасного Перу. Протягом приблизно 1000 років мовці кечуа зазвичай знаходились в тісному контакті з носіями мови аймара, іншої мови корінних американців того регіону, і це дуже сильно вплинуло на траєкторію.

Занепад кечуа потрапив в замкнуте коло. Дослідники вказують, що багатьом жителям сільських регіонів Анд доводиться стикатися з сильною дискримінацією в освіті й зайнятості через те, що вони розмовляють не іспанською, а кечуа. Коли люди переїжджають із сільської місцевості в міста, щоб отримати роботу і освіту, їм потрібна іспанська мова, цьому не існує альтернативи». Це реалія життя, яка передається із покоління в покоління. Багато сільських жителів Анд, вважаючи, що так краще для їхніх дітей, говорять їм, що в житті не можна нічого досягти без іспанської, і все частіше і частіше відмовляються розмовляти з дітьми мовою кечуа. Парадокс полягає в тому, що серед освічених людей сьогодні існує сильний поштовх до відродження мови. Проте чим далі від міської еліти, тим менше про це відомо звичайним людям [1].

Люди, які просувають відродження мови, як правило, більш освічені, зазвичай двомовні. Вони вивчили іспанську шляхом міграції до міста й отримавши вищу освіту. Селяни часто навіть не усвідомлюють, що їхня мова знаходиться в небезпеці, позаяк продовжують спілкуватися нею у повсякденному житті.

Отже, Кечуа була однією з головних мов могутньої імперії Інків, а сьогодні нею розмовляють близько 13 мільйонів людей в Перу, Еквадорі й Болівії. На жаль, число носіїв цієї мови стрімко скорочується й витісняється іспанською мовою, переважаючою в Південній Америці.

Кечуа легко вивчити. У ній немає неправильних дієслів, іменників або прикметників, немає роду та артиклів. Вимова досить зрозуміла, і хоча споконвічні слова кечуа здадуться нам незнайомими, в цій мові багато слів, запозичених з іспанської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Талах В.Н., Куприенко С.А. Америка первоначальная. Источники по истории майя, науа (астеков) и инков / Ред. В. Н. Талах, С. А. Куприенко. – К.: Издатель Куприенко С. А., 2013. – 370 с.
2. Кечуа / Матеріал з Вікіпедії. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D1%87%D1%83%D0%B0>

Севілья Куева Хуан Пабло – студент підготовчого відділення, група № 2, Вінницький національний технічний університет, Еквадор, м. Кіто.

Науковий керівник: **Зозуля Ірина Євгенівна** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університету, м. Вінниця, e-mail: irazozulya@yandex.ru

Sevilla Cueva Juan Pablo – student of preparatory courses, group № 2, Vinnytsia national technical University, Ecuador, Kito,

Supervisor: **Zozulya Iryna Yevgeniyivna.** – Candidate of Pedagogy, senior teacher of Linguistics Department, Vinnytsia national technical University, Vinnytsia, e-mail: irazozulya@yandex.ru